

Euroen

Spørgsmålsformulering: ”Danmark bør gå med i det såkaldte ØMU samarbejde og indføre den fælles mønt EURO’en”

Indledning: Om debatten

Debatten om euroen adskiller sig fra de øvrige temaer på flere måder:

Omfangsmæssigt er den langt den største debat med bl.a. 280 forsider i analyseperioden.

Afstemningen, som i perioden optræder både som eventualitet og realitet, har en strukturerende effekt for debatten. De forskellige begivenheder forholdes til det overordnede spørgsmål om dansk tilslutning til den fælles mønt. Samtidig er det afstemningen, der afføder den store mængde artikler om emnet. Det betyder, at debattens omfang varierer voldsomt i perioden med langt flere artikler i valgkampperioden end i den øvrige del af analyseperioden.

Det indebærer også en langt højere grad af *refleksivitet*. Vurderinger af, hvordan de behandlede begivenheder påvirker befolkningens stillingtagen til det overordnede spørgsmål, er en væsentlig komponent i dækningen.

Analytiske problemstillinger

Sammenfaldet mellem afstemningsspørgsmålet og spørgsmålet i opinionsundersøgelsen betyder således på den ene side, at analysen lettes ved, at artiklerne refererer relativt direkte til problemstillingen i spørgsmålet. På den anden side kompliceres analysen netop af debattens refleksive karakter, idet opinionen både kan påvirkes af begivenhederne og af den tolkning af opinionspåvirkningen, som også formidles. Dertil kommer, at den aktuelle balance mellem ja- og nej-siden i meningsmålinger også bliver en del af fortolkningen af udmeldingerne fra de forskellige lejre.

De forskellige begivenheders umiddelbare påvirkningsretning i relation til ØMU-spørgsmålet kompliceres endvidere af, at formidlingen af selve begivenheden som regel ledsages af fortolkningsbidrag fra såvel ja- som nej-siden. Ser man bort fra avisernes debatsider, er der en vis tendens til ”balancering” i behandlingen af eurospørgsmålet.

Samlet er der altså i valgkampperioden tale om en massiv formidling, der må antages at nå en meget stor del af befolkningen – d.v.s. også nogle af de mindst politisk opmærksomme. Til gengæld er formidlingen flertydig, og det er vanskeligt at gennemskue i hvilken retning, en samlet påvirkning vil gå.

Metodiske overvejelser

Med eurodebattens omfang er det begrænset, hvor stor gennemslagskraft enkeltartikler inde i aviserne kan have. I princippet vil det i det store hele kun være nyheder med forsidevægt, der vil kunne forventes at flytte holdninger i en så tæt dækning. Det synes dog for snævert at nøjes med forsiderne, idet de øvrige artikler uddyber forsidesar-

tiklerne. Det er væsentligt p.g.a. den metodiske begrænsning, der ligger i kun at se på aviser og ikke på elektroniske medier. Nogle aviser vil således henvise selv større nyheder til side 2, hvis nyheden dagen forinden er blevet grundigt behandlet i TV og radio. De analyserede artikler er derfor begrænset til de mest fremtrædende placeringer i aviserne, d.v.s. forsider, side 2 og sektionforsider.

Denne objektive udvælgelse har nogle systematiske konsekvenser – som f.eks. at Ekstra Bladets og Informations ledere på henholdsvis side 2 og forsiden kommer med, mens det samme ikke er tilfældet for Politiken og Jyllands-Posten. Dette har en vis betydning i en debat, der ofres megen lederplads, og hvor sammenhængen mellem spørgsmålet om ja eller nej til Euro og de konkrete begivenheder, der beskrives i nyhedsartiklerne kan være vanskelig at gennemskue. Da tilgangen til analysen er at identificere mediekommunikation, der i kraft af sin styrke og retning kunne forventes at påvirke opinionen (i modsætning til f.eks. en måling af andelen af mere eller mindre europoitive artikler – uanset deres påvirkningspotentialer), synes placeringen af artiklerne – og dermed avisernes egen eksplicite vægtning af stoffet – imidlertid at være det rigtige udgangspunkt.

For at holde sammen på analysen af den omfangsrige debat er en række egenskaber ved artiklerne systematisk blevet registreret. Det gælder forskellige temaer (f.eks. Østrig-sagen), der indgår i artiklerne. På grund af udvælgelsen af artiklerne og det niveau af fortolkning, der er nødvendig i forbindelse med nogle temaer (troværdighed, for eksempel), udgør dette ikke et materiale, der kan laves egentlig statistik på, men det tjener til at samle nogle tråde i et omfattende og varieret materiale. Det er dette materiale, der kan danne grundlag for formuleringer som ”en stor del af artiklerne omhandler...”

Debatoversigt

Figur 1 er en oversigt over debattens forløb, temaer og begivenheder, som gennemgås nedenfor. Endvidere fremgår udviklingen i debattens omfang målt ved antallet af forsideartikler.

		1999												2000								2001	2002						
		Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September (afstemning den 28.)	Oktober	November	December		1. kv.	2.-3. kv.	
Antal	forsider	8	0	2	0	2	3	2	1	8	1	3	1	1	7	31	15	27	17	25	24	75	7	1	1	8	9	1	
Temaer		Afstemningsdato																											
														Euroens fald															
														Ja-strategi															
																						Nej-strategi							
																						Opinionen							
																						Fortrydelsesret							
																						Østrig							
																						Vismandsrapport							
																						Rapport fra Rådet for Eur. Politik							
																						Afstemnings analyse og reaktioner							
Begivenheder		Euro-lancering																											
														S-kongres															
														Ritt B.'s hjemkomst															
														Camre/Hitler															
														S-kongres															
														Danisco															
														Thatcher og britisk nej-støtte															
														LO siger ja															
														Kr.F. siger nej															
														Udskrivning af afstemningen															
														Folkepen- sions garanti															
														Nej koster 5 mio.															
														DF trækker sig															
														Nej koster 20.000 jobs															
														Østeuropa-kritik															
														Euro-lancering															
														Diskussion om ny afstemning															
														Tyskland og konvergenskravene															

Figur 1: Debatoversigt. Farvede områder markerer koncentrationer i dækningen af de respektive temaer

Debattens indhold

I det følgende gives først en kort beskrivelse af debattens væsentligste omdrejningspunkter, og derefter gennemgås de væsentligste begivenheder i eurodebatten ordnet efter en række temaer. Disse begivenheder kan genfindes i figuren på foregående side.

Omdrejningspunkter for diskussionen om indførelse af Euro i Danmark

Økonomiske konsekvenser

Det er især ja-siden, der offensivt anvender økonomiske argumenter. Generelt menes den danske økonomi at være dårligere uden for samarbejdet som følge af en højere rente og muligvis også ringere evne til at tiltrække investeringer udenfor euroland. Samtidig advares om, at konsekvensen af et nej kan være et pres på kronen umiddelbart efter afstemningen og større usikkerhed om kronekursen i fremtiden.

Nej-siden peger modsat på den gode danske økonomi, der sagtens kan klare sig alene. Som ja-siden fremhæver også nej-siden usikkerheden ved modpartens synspunkt. Det handler om valutasamarbejdets eksperimentelle karakter, og på det symbolske plan leverer euroens fortsatte fald styrke til denne argumentation.

Politiske konsekvenser

Det er spørgsmålene om euroen som led i en videre europæisk integration og dansk indflydelse i EU, der dominerer diskussionen af politiske konsekvenser af dansk deltagelse i samarbejdet. I forlængelse af den økonomiske diskussion peger især nej-siden på, at en valutaunion ikke er levedygtig uden en tættere politisk union i retning af Europas Forenede Stater. Diskussionen handler både om holdbarheden af dette argument og ønskværdigheden af en tættere integration. I den forbindelse diskuteres også konsekvensen for samarbejdet af, at Danmark (og måske derved også Sverige og Storbritannien) fortsat vælger at stå udenfor. Dette kunne sætte skub i en proces i retning af samarbejde i flere hastigheder. De nejsigere, der tror på denne udvikling, argumenterer for, at Danmark dermed slipper for at gå videre i samarbejdet, end danskerne ønsker, mens ja-siden omvendt mener, at det betyder et tab af indflydelse på beslutninger, som vi alligevel i det store hele er nødt til at rette ind efter. Tegn på denne udvikling finder man i den stigende betydning af de møder, der afholdes mellem eurolandenes økonomiministre forud for ministerrådsmøderne.

Med bevidstheden om, at meningsmålingerne viser, at et flertal af danskerne ikke ønsker "mere union," befinder ja-siden sig i et stadigt dilemma mellem ønsket om at fremlægge politiske EU-visioner og det taktisk indbydende i at nedspille politikken og betone de økonomiske fordele – et dilemma, der jævnligt udstilles i mediedækningen af debatten.

Afstemningsdato

Forløb op til udskrivning af afstemning

Helt fra analyseperiodens start i januar 1999 diskuteres det, hvornår der bør udskrives en afstemning om ØMU-forbeholdet, og om en sådan afstemning også skal omhandle andre af de fire forbehold fra Edinburgh-aftalen. Statsminister Nyrup Rasmussen annoncerer sin egen tilslutning til dansk deltagelse i nytårstalen, om end denne ikke ligefrem er en stor overraskelse.

Som opfølgning herpå giver bl.a. DI, dele af fagbevægelsen, flere socialdemokrater, Venstre og økonomiminister Jelved udtryk for ønsket om en hurtig afstemning. SFs formand modsætter sig ikke, men siger, at han tror, det bliver et nej.

Da det er den socialdemokratiske statsminister, der skal træffe beslutningen, og landets største parti samtidig er splittet i spørgsmålet, er spørgsmålet om afstemningen i væsentligt omfang knyttet til Socialdemokratiets og statsministerens overvejelser.

S-kongres 1999

Således blusser debatten op i forbindelse med den socialdemokratiske kongres i september 1999 med 5 forsider om euro. På kongressen er der en positiv stemning i forhold til euroen, og statsministeren giver den sin personlige anbefaling. Forud har især V og R kritiseret, at der ikke lægges op til en hurtig afstemning. Det besluttet at igangsætte en grundig debat om mønten m.h.p. stillingtagen på kongressen året efter. Efterfølgende vedtages på det radikale landsmøde, at ØMU-forbeholdet skal fjernes.

Januar og februar 2000 bringer meningsmålinger, der viser et komfortabelt flertal for euroen. I løbet af februar sker der dog en bevægelse i retning af et nej. Dette tolkes generelt som en konsekvens af EU-landenes indførelse af sanktioner mod Østrig i starten af februar. Den 7. februar slår statsministeren fast, at der skal afholdes afstemning om euroen inden næste folketingsvalg. I løbet af februar fortsætter gisningerne om en kommende afstemning.

I starten af marts tager rygterne om udskrivningen af en ØMU-afstemning til kulminerende med, at en gruppe socialdemokratiske amtsformænd går sammen om en opfordring til statsministeren om at udskrive afstemningen. Den 10. marts proklamerer statsministeren, at der skal være afstemning den 28. september samme år. Beslutningen skal bekræftes af en ekstraordinær socialdemokratisk kongres den 30. april. Det bliver den også med et overvældende flertal.

Begivenheder vedr. euroens etablering og udvikling

Lancering af mønten

Perioden byder på hele to feststemte lanceringer af euroen. Ved indgangen til 1999 lanceres valutaen i elektronisk form, og den 1. januar 2002 gør de fysiske eurosedler og –mønter deres indtog i euroland. Introduktionerne sker i en positiv atmosfære og med en ditto tone i de artikler, hvor de beskrives.

Euroens fald

En noget mindre positiv stemning er der omkring udviklingen i euroens kurs over for dollaren. Eurokursen falder forholdsvis støt fra introduktionen af den elektroniske mønt og til kort efter afstemningen i Danmark. Faldet optræder både som et selvstændigt tema i en del artikler og som et forhold, der nævnes i andre i relation til andre temaer.

Det er mest Information, der i første omgang slår udviklingen stort op med 4 forsider i maj-juli 1999 og 2 i maj 2000. Op til afstemningen er der dog også 4 forsider i Politiken sammen med 3 i Information og en enkelt i Aktuelt.

De fleste af de artikler, som har euroens fald som et dominerende tema, beskæftiger sig med faldets årsager og konsekvenser. Den 23. september 2000 – fem dage før afstemningen – kan aviserne imidlertid bringe nyheden om, et koordineret støtteopkøb af euro.

Omtalen af euroens fald i de artikler, der ikke har det som hovedtema, tyder på, at det er et almindeligt indtryk, at euroen rasler ned med de forskellige fortolkninger, som det kan give anledning til, herunder – fra nej-siden – opfattelsen af faldet som en indikation af, at valutaen som sådan ikke er holdbar – en ”junk-valuta”, som Pia Kjærsgaard udtrykker det i Information den 25. september 2000.

Opinionen

En væsentlig ingrediens i eurodebatten er offentliggørelsen af meningsmålinger af danskernes holdning til dansk deltagelse i valutasamarbejdet. Fra slutningen af 1999 vokser frekvensen af disse offentliggjorte målinger – især, naturligvis, efter udskrivningen i marts 2000 af afstemningen et halvt år senere.

Intensivering af opinionsdækningen falder sammen med et fald i den målte tilslutning til mønten fra februar 2000 – et fald, der umiddelbart tilskrives sanktionerne mod Østrig (se nedenfor), der tolkes som et tegn på EU's voksende magt i forhold til de enkelte medlemsstater. Dette skulle angiveligt føre til en større skepsis over for initiativer i retning af større integration, herunder valutasamarbejdet.

Den aktuelle balance mellem ja og nej kædes i artiklerne typisk sammen med handlinger og udmeldinger fra de forskellige aktører. Den faldende ja-kurve medfører således en tendens til at karakterisere handlinger fra ja-siden som "desperate" eller lignende.

Ja-kampagnen

*Generelt om
ja-kampagnen*

Netop kampagnen for et ja, dens aktører og strategier er under betydelig mediebevågenhed allerede fra før afstemningen udskrives, jf. debatten om afstemningsdatoen ovenfor.

Efter afstemningens udskrivning bliver det et centralt tema i hvor høj grad, der skal fokuseres på politiske henholdsvis økonomiske argumenter. Ja-siden opfordres både udefra og indefra til at argumentere politisk og åbent gå ind for den integrationsproces, som mønten er en del af, frem for at reducere spørgsmålet til økonomi og truslen om ustabilitet i tilfælde af et nej. Spørgsmålet kompliceres imidlertid af, at meningsmålinger viser, at der i befolkningen er stor betænkelighed ved den politiske integration.

Dækningen af ja-kampagnen piller både indirekte og direkte ved ja-sidens troværdighed. Udstillingen af de taktiske overvejelser sætter i sig selv spørgsmålstejn ved indholdet af de udtalelser, som er deres produkt. Samtidig er troværdigheden mere direkte et tema dels i forhold til statsministeren (efterlønsgarantien er forholdsvis frisk i erindringen), dels i et historisk EU-perspektiv, hvor forsikringer om "hertil og ikke længere" kun har været til næste traktatændring. En kombination heraf er statsministerens udsagn før valget i 1998 om, at der ikke ville blive pillet ved forbeholdene i den følgende periode med en socialdemokratisk ledet regering ved roret. Omkring halvdelen af de artikler, der omhandler ja-sidens strategi, beskæftiger sig eksplicit med troværdighedstemaet – en meget høj andel, når man tager debattens kompleksitet i betragtning.

I månederne op til afstemningen stiger andelen af artikler, som beskæftiger sig med ja-sidens strategi. Dette falder sammen med, at ja-siden taber terræn i meningsmålingerne. Således fokuserer pressen på tilhængernes reaktioner på krisen, og alt hvad der kan tolkes som et kursskifte eller nyt initiativ fortolkes i dette lys. Splid mellem partierne og internt i især Socialdemokratiet dækkes og analyseres også grundigt.

*Fortrydelses-
retten*

Den 28. februar 2000 (et par uger før afstemningen udskrives) forsikrer statsministeren, at det vil være muligt at træde ud af ØMUen, hvis danskerne skulle ønske det i fremtiden – en forsikring, der i de følgende dage drages i tvivl fra flere sider, uden at

der kommer en endelig afklaring. Fortrydelsesretten er et tema, der med jævne mellemrum dukker op i valgkampen, bl.a. i forbindelse med udtalelser herom fra udenlandske EU-repræsentanter, jf. nedenfor.

Ritt Bjerregaards hjemkomst

I februar 2000 hentes Ritt Bjerregaard ind i regeringen på posten som fødevareminister. Det er den almindelige opfattelse, at den kontroversielle politiker og tidligere kommissær ikke mindst er tiltænkt en central rolle i bestræbelserne på at sikre et ja ved en kommende euroafstemning.

LO siger ja

I slutningen af april 2000 beslutter LO at anbefale et ja til euroen. Beslutningen er kontroversiel, idet kun et mindretal af LO-forbundene har haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet og dermed give deres repræsentanter et mandat. Samtidig viser meningsmålinger en betydelig euromodstand blandt fagbevægelsens medlemmer. Ikke desto mindre igangsætter LO efter beslutningen en større ja-kampagne.

S-kongres 2000

Den 30. april 2000 vedtager Socialdemokratiets ekstraordinære kongres med et overvældende flertal at anbefale et ja til euroen. Begivenheden får en blandet modtagelse i pressen. På den ene side tages det massive flertal som en stærk opbakning til statsministeren i eurospørgsmålet. Omvendt afføder den i Ekstra Bladet overskrifter som "En bestilt sejr" og "Kreml i Odense."

Daniscos udmelding

Den 28. juni 2000 udkommer Jyllands-Posten med forsideoverskriften: "Danisco dropper Danmark ved et nej." Daniscos koncernchef fortæller i artiklen, at i tilfælde af et nej til euroen vil Danisco ikke længere etablere fabrikker eller kontorer i Danmark, og virksomhedens aktier vil blive noteret på en børs i euroland.

Denne "bombe" passer perfekt i ja-kampagnens billede af Danmark som et mindre attraktivt investeringsland uden euroen. Så meget desto mere bemærkelsesværdigt er det, da det viser sig, at "truslen" ikke har hold i virkeligheden. EU's sukkerordning forhindrer virksomheden i at tage det betydelige tilskud med til udlandet. "Sukkerkold" lyder den rammende overskrift på Informations forsideleder.

Prisen på et nej

Finansminister Lykketoft er den 30. august 2000 på forsiden af Politiken med en melding om, at et nej til euroen vil koste Danmark fem mia. kr. Dette skøn er højere end tidligere og afvises af såvel modstandere som en del eksperter.

Den 21. september – en uge før afstemningen – er det 20.000 jobs, som regeringen advarer om tabet af på Politikens forside. Underrubrikken synes dog grundigt at forpurre regeringens planer med udmeldingen: "Regeringen indleder euroslutspurten med trusler om barske økonomiske konsekvenser ved et nej. Tallet ligger langt over, hvad bankerne tidligere har vurderet."

Rubrikken er symptomatisk for stemningen omkring ja-kampagnen i valgkampens afsluttende fase.

Folkepensionsgarantien

Som en reaktion på, at Holger K. Nielsen har argumenteret for, at ØMUens integrationskrav kan påvirke danske velfærdsydelser, lancerer statsministeren den 18. september 2000 en politisk aftale med et bredt folketingsflertal bestående af de fem jupartier om at bevare folkepensionen. Samtidig giver han udtryk for, at han i et brev vil bede de øvrige regeringschefer i EU om ligeledes at garantere, at EU ikke vil fremtvinge ændringer i den danske folkepension. I avisernes dækning drages bl.a. paralleller til Nyrups efterlønsgaranti og hans troværdighed i almindelighed. Den nye aftale tages som udtryk for, at ja-siden føler sig presset. Efter nærmere eftertanke og

opfordringer fra de øvrige ja-partier vælger statsministeren at undlade at sende brevet til kollegerne i EU.

*Jelved-
brochure*

Økonomiminister Marianne Jelved kritiseres i begyndelsen af september 2000 af både modstandere, juridiske eksperter og Venstre-formand Anders Fogh Rasmussen for at have ladet ministeriet udgive en pjece om euroen, som er stærkt positiv over for mønten. Der tales om misbrug af embedsværket og skatteydernes penge.

Samlet set efterlader avisernes dækning af ja-kampagnen et indtryk præget af utroværdige udmeldinger og adskillige selvmål.

Nej-kampagnen

Kampagnen fra de partier og organisationer, der advokerer for et nej, dækkes langt mindre intensivt end ja-kampagnen. I forhold til ja-kampagnen er de negative begivenheder i nej-kampagnen da også til at overse.

*Camres Hitler-
sammenligning*

I marts 2000 kommer Mogens Camre fra Dansk Folkeparti for skade at sammenligne de nazistiske planer for Neuropa med EU's udvikling generelt og den fælles mønt i særdeleshed. Camres påstand om, at sammenligningen vil blive anvendt i DF's kampagne viser sig dog at være en and, og historien slås kun stort op i Information.

Kr.F. siger nej

Et splittet kristeligt parti vælger nogle få dage efter, at afstemningen er udskrevet, at anbefale et nej. Dermed er det ikke kun partier på yderfløjene, der indtager dette standpunkt.

DF trækker sig

Forsiden på Politiken den 1. september 2000 proklamerer: "DF forlader euro-slagsmål." Historien er, at Dansk Folkeparti i valgkampens sidste fase vil afstå fra planlagte annoncekampagner og fra offensivt at fremføre egne mærkesager som indvandring i relation til euroen. Begrundelsen er, at partiet ikke vurderer, at der er flere vælgere at overbevise og ikke vil give ja-siden lejlighed til at bruge højrefløjen som skræmmebillede over for vælgerne på venstrefløjen.

Ekspert og udland

Udlandet påvirker den danske debat om euroen – især hvor fremtrædende udenlandske politikere og eksperter udtaler sig om spørgsmål, der indgår i den danske debat.

Østrig

De øvrige EU-lande vælger i begyndelsen af februar 2000 at indføre diplomatiske sanktioner mod Østrig som reaktion på, at Jörg Haiders højreorienterede Frihedsparti bliver en del af den østrigske regering. Den 22. april 2000 bringer Jyllands-Posten på forsiden en meningsmåling, der viser, at 15 % af vælgerne er blevet påvirket af Østrig-sagen i deres stillingtagen til euroen – de 14 % i retning af et nej.

Det er begrænset, hvor meget Østrig-sagen direkte bruges som argument i eurodebatten, men den nævnes hyppigt i opinionsanalyserne og er genstand for et åbent skænderi mellem Socialdemokratiet og de borgerlige partier. Sidstnævnte kritiserer regeringen for gennem Østrig-sanktionerne at skade eurosagen – især i forhold til de borgerlige vælgere. Omvendt kritiserer socialdemokraterne de borgerlige for netop gennem deres kritik af sanktionerne at bære ved til samme euroskeptiske bål. Sanktionerne ophæves i september 2000, uden at dette tilsyneladende har den store betydning for eurodebatten.

Fortrydelsesretten

I kølvandet på statsministerens forsikring om, at Danmark vil kunne udtræde af euro-samarbejdet igen, udtaler i marts 2000 først økonomikommisær Pedro Solbes Mira og siden EU-formand Antonio Guterres sig om spørgsmålet. Den førstes udtalelser tolkes som stridende mod statsministerens garanti, mens den andens tolkes som en støtte til statsministeren, selv om forskellene i udtalelsernes indhold er til at overse. Ikke desto mindre afføder økonomikommisærens udtalelser skarpe reaktioner fra den danske ja-side. I maj slår kommissionsformand Prodi så fast, at en indmeldelse er en permanent beslutning: "Det er ikke en valuta a la carte." Samtidig holder den tyske udenrigsminister, Joschka Fischer, en væsentlig tale, hvor han advokerer for euroen som kernen i et tættere samarbejde med bl.a. fælles forfatning og præsident. Talen refereres flittigt i den danske debat, hvor den styrker nej-sidens "glidebane"-argumentation.

Også på ekspert-niveau spiller udlandet med. De økonomiske vismænd får opbakning fra en række udenlandske økonomer, da deres rapport om konsekvenserne af dansk euro-deltagelse møder massiv kritik fra ja-partier og organisationer.

To rapporter

Den 18. maj 2000 bringer aviserne nyheden om en rapport fra de økonomiske vismænd om konsekvenserne af dansk tilslutning til euroen. Rapporten udlægges som en afvisning af en væsentlig del af ja-sidens økonomiske argumenter. Efterfølgende raser en livlig debat om rapporten, hvor både stats- og finansminister og Nationalbanken angriber rapporten, som også kritiseres i ledere i Politiken og Jyllands-Posten. En gruppe økonomer går i fællesskab til forsvar for vismændene, mens Ekstra Bladet skoser regeringen for at falde over vismændene, fordi "rapporten ikke uden videre opfører sig som det tiltænkte bestillingsarbejde for et ja." Generelt er bedømmelsen, at rapporten er et væsentligt slag mod ja-kampagnen, der trods intentioner om det modsatte er forfaldet til rene økonomiske argumenter.

En rapport fra Rådet for Europæisk Politik om de økonomiske konsekvenser af dansk tilslutning til den fælles valuta trækker forsideartikler i Aktuelt, Jyllands-Posten, Politiken og Information den 7.-8. juli 2000 og en side 2-leader i Ekstra Bladet den 9/7. Rapporten, der er udarbejdet af de fire prominente økonomer, Claus Vastrup, Erik Hoffmeyer, Christen Sørensen og Jesper Jespersen udlægges som en støtte til ja-siden, selv om Jespersen afgiver en mere skeptisk særudtalelse i konklusionsafsnittet. Efterfølgende beskriver Information, hvordan rapporten er blevet lækket før tid via Socialdemokratiet og forsynet med et kort referat, der især betoner dens ØMU-venlige dele, og Ekstra Bladet angriber de øvrige dagblade for alt for vidtgående euro-positive konklusioner på grundlag af rapporten. Alt i alt er det dog det første indtryk, der bliver stående, når der i den følgende debat refereres til rapporten.

Rådet udgiver også en rapport om de politiske aspekter, som dog ikke opnår stor pressedækning, og som heller ikke generelt udlægges som havende en klar ja- eller nej-hældning.

Thatcher og britisk nejstøtte

De britiske euromodstandere ser et nej i Danmark som en mulighed for at bremse udviklingen mod britisk deltagelse i valutasamarbejdet. I juni 2000 har Jyllands-Posten to forsider om britiske planer om at bidrage til den danske nej-kampagne. I spidsen for initiativet står ingen ringere end tidligere premierminister Margaret Thatcher. Nej-siden får travlt med at lægge afstand, men det fremgår, at der har været et samarbejde med briterne. I juli har Politiken tilsvarende beskrivelser af britisk nejstøtte over et par forsider.

I juli 2000 udtaler præsidenten for den europæiske centralbank, Wim Duisenberg, at banken efter et nej vil forsvare den danske valuta – en lidt ubekvem forsikring for ja-siden, der bl.a. har slået på risikoen for valutauro ved et nej-resultat.

Østeuropa-kritik

Jyllands-Posten kan på forsiden den 22. september 2000 berette, at de østeuropæiske lande, der er på vej ind i EU, er trætte af, at nej-siden bruger hensynet til dem som argument for, at Danmark ikke skal gå med i eurosamarbejdet. Østlandene frygter, at et nej vil mindske Danmarks indflydelse i EU og dermed svække en vigtig partner i processen.

Senere begivenheder

Afstemnings-analyse og reaktioner

Afstemningsresultatet tolkes naturligvis som et stort nederlag for regeringen og ikke mindst statsministeren personligt. I dagene efter afstemningen kan det konstateres, at ja-sidens forudsigelser om valutauro og stigende rente ikke holder stik.

Tyskland og konvergens-kravene

I januar 2002 må Tyskland og Portugal inkassere en advarsel fra EU-kommissionen p.g.a. manglende opfyldelse af konvergenskravene i valutaunionen. Det er især bemærkelsesværdigt i forhold til Tyskland, der gik forrest i fastsættelsen af kravene. Reprimanden udlægges dels som udtryk for EU's indblanding i nationalstaternes forhold, dels som udtryk for EU's indbinding af selv det største medlem.

Diskussion om ny afstemning

I forlængelse af introduktionen af euromønter og –sedler fra starten af 2002, giver udenrigsminister Per Stig Møller udtryk for ønske om hurtigt at få en ny euroafstemning. Ideen skydes dog ned af statsminister Fogh Rasmussen.

Opsummering af debatten

Den helt iøjnefaldende egenskab ved euro-dækningen i aviserne i analyseperioden er variationen i intensitet. Dækningen er beskeden indtil afstemningen udskrives. Under valgkampen er dækningen til gengæld massiv for efterfølgende stort set helt at forsvinde.

Der sker ikke i perioden væsentlige forskydninger i argumentationen for og imod dansk deltagelse i valutasamarbejdet. De forskellige begivenheder sættes løbende i forbindelse med de kendte temaer, selvstændighed, indflydelse og økonomi. Samtidig er der en væsentlig dækning af selve debatten og især ja-kampagnen.

Begyndende med Østrig-sagen løber ja-siden ind i en række taktiske nederlag, hvor argumenternes styrke og deres afsenders troværdighed gentagne gange drages i tvivl. Den gennemgående historie i valgkampen er således ja-sidens mere og mere krampagtige og desperate forsøg på at finde recepten på at overbevise befolkningens flertal, hvor de nye initiativer drukner i den taktiske fortolkning, som de forsynes med, mens eurokursen symbolsk følger ja-sidens opinionstal nedad.

I de stille perioder før og efter valgkampen fylder til gengæld de to eurolanceringer meget og sætter en positiv stemning.

Aviserne

Der er visse systematiske forskelle i avisernes behandling af eurospørgsmålet, som skal belyses i det følgende. Helt fundamentalt er der en holdningsforskel. Ekstra Bladet er som det eneste af dagbladene imod euroen og bruger megen lederplads på at

advokere for et nej. Information lægger sig ikke fast på et ja eller et nej, mens de øvrige aviser går ind for dansk eurodeltagelse.

De analyserede artikler fordeler sig således:

Tabel 1: Fordeling af artikler på aviser og placeringer.

Avis	Artikler i alt	Forside	Sektionsforside	Side 2	Ukendt
Aktuelt	91	45		46	
Ekstra Bladet	105			105	
Information	209	115		94	
Jyllands-Posten	135	45	71	11	8
Politiken	180	75	27	78	

Profilen i avisernes dækning kan opsummeres som følger:

Aktuelt

Halvdelen af Aktuelt's side 2-artikler er ledere, der gennemgående er euro-positive og rosende i forhold til regeringen, mens hovedparten af de øvrige er citater fra andre medier. Forsideartiklerne er nyheder. Generelt en forholdsvis tæt dækning af regeringspartierne's handlinger og overvejelser.

Ekstra Bladet

Mere end to tredjedele af artiklerne (68) er ledere, og også de øvrige udtrykker på den ene eller den anden måde modstand mod mønten – hyppigt ved udstilling af tåbelige citater fra ja-siden, hvor Marianne Jelved er et yndlingsoffer. Ja-partierne's utroværdighed og afstanden mellem politikerne og befolkningen er centrale temaer i Ekstra Bladet. Symptomatisk for tilgangen er, at avisen beskæftiger sig forholdsvis mere med ja-kampagnens strategi og udtalelser end med nej-sidens ditto, om end nej-argumenterne fremføres i en lind strøm – især at det er umuligt at indføre valutaunionen uden en forøget politisk integration.

Information

Avisen med de fleste artikler på de udvalgte placeringer. Det skal dog bemærkes, at 75 er mindre notitser i avisens ”nyhedsoverblik” på side 2. Af forsideartiklerne er 37 ledere. Disse er generelt analyserende i forhold til debatten og begræder ikke sjældent det lave debatniveau. Som Ekstra Bladet har et særligt godt øje til Marianne Jelved og de radikale, har Information det til Dansk Folkeparti.

Jyllands-Posten

JP's ledere er gemt inde i avisen, så de udvalgte artikler er stort set udelukkende nyhedsartikler, hvoraf en stor del er mere dybdeborende sektionsforsider. Avisen sætter hyppigere euro-opinionen på forsiden end de øvrige aviser og har mange sektionsforsider om euroens præstationer. Dertil kommer en særlig interesse for Østrig-sagen.

Politiken

Politiken deler Informations særlige interesse for Dansk Folkeparti. Det er også i disse to aviser, den mest intense dækning af eurodebatten findes. De 180 artikler er stort set udelukkende nyhedsartikler, som ikke i øvrigt skiller sig væsentligt ud fra nyhederne i de andre aviser.

Konklusion

I eurodebatten er en adskillelse af mediebegivenhederne og deres konsekvenser for opinionen ikke mulig på samme måde som i de øvrige debatter. Politikerne kommenterer konstant nye meningsmålinger, og deres handlinger tolkes som forsøg på at påvirke opinionen med udgangspunkt i dens aktuelle status.

Historien om valgkampen op mod afstemningen handler derfor mindst lige så meget om de politikere, der diskuterer, som om det, de diskuterer. Ja-sidens fiasko i dette spil er eklatant, og valgkampen forstærker gradvist billedet af en forvirret, utroværdig og internt mundhuggende kampagne, mens nej-siden kan nøjes med at gentage argumenterne om tab af selvstændighed og mere union.

Der er ingen tvivl om, at i valgkampsperioden når dækningen af euroen så bredt ud som nogen nyhed. Det må altså forventes, at selv de mindre politisk opmærksomme vil blive påvirket af mediedækningen. Omvendt i den øvrige del af analyseperioden, hvor dog de festlige eurolanceringer med deres koncentrerede mediedækning og enkle indhold også må forventes at nå bredt ud.

Overordnet kan det således konkluderes, at billedet i pressen af euroen er overvejende positivt før og efter valgkampen, men negativt i løbet af valgkampen. Den massive dækning i valgkampen giver grundlag for at forvente, at den negative stemning i forhold til euroen vil flytte holdninger blandt selv mindre politisk opmærksomme. Det er væsentligt vanskeligere at fortolke betydningen af de stille perioder før og navnlig efter valgkampen. Hvad angår stilheden efter afstemningen kunne en hypotese være, at opinionen vil være konstant indtil næste mediebegivenhed. En anden hypotese kunne være, at vælgerne vender tilbage til en konstruktion af svaret, som ligner den, de havde før kampagnen, idet spørgsmålets substans ikke længere knyttes til de to siders konkrete handlinger og præstationer i kampagnen. Denne mulighed sandsynliggøres yderligere af valgkampens fokusering på taktik, mens argumenterne for og imod har været forholdsvis konstante i hele analyseperioden.

Hvilken hypotese, der er rigtig, afhænger bl.a. af, hvordan holdningsændringen under valgkampen fortolkes i relation til Zallers sondring mellem egentlige holdningsændringer og "mood changes." Ved egentlige holdningsændringer må effekten forventes at holde, modsat hvis der "bare" er tale om stemningsskift. En væsentlig kilde til egentlige holdningsændringer er iflg. Zaller skift i holdning hos de eliter, som forskellige grupper holdningsmæssigt identificerer sig med. I EU-debatterne gør sig imidlertid det særlige forhold gældende, at nej-eliten er meget synlig under valgkampen og væsentligt mindre synlig resten af tiden, mens ja-eliten er synlig også i perioder, hvor EU-spørgsmål ikke eksplicit præger dagsordenen. Man kan således i en vis (begrænset) udstrækning se en svingning mellem elitekonsensus og polarisering i dækningen af EU-spørgsmål, selv om eliterne ikke skifter positioner. Man kan således forestille sig, at respondenterne i "mellemprioderne" modtager en strøm af EU-positive argumenter ("considerations"), hvis effekt måske endda forstærkes af, at de formidles uden, at EU er det overordnede tema i den konkrete sammenhæng – en "forklædning", der kunne bevirke en nedsætning af modstandseffekten hos den enkelte.

Der er, som det fremgår af ovenstående overvejelser, mange ubekendte i relationen mellem Zallers teori og den danske eurodebat. Disse kunne imidlertid fortjene en nærmere, målrettet analyse, som der ikke er basis for inden for rammerne af denne undersøgelse.